

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

(1)

Αναγκαιότητα και ορισμός

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ερώτημα

Ποια η αναγκαιότητα του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου όταν:

- Γνωρίζω καλά την διδακτέα ύλη
- Είμαι ενημερωμένος για τις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Το παράδειγμα του ... ελαιοχρωματιστή

Θέλω να βάψω ένα δωμάτιο του σπιτιού μου και:

- Έχω επιλέξει το χρώμα
- Διαθέτω τα κατάλληλα εργαλεία
- Ξέρω τον τρόπο που θα εργαστώ

Ερώτημα

Χρειάζομαι κάτι επιπλέον;

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Πρέπει να γνωρίζω εκ των προτέρων μια σειρά από ουσιώδη ζητήματα που αφορούν λ.χ.:

- Αν υπάρχει κάποια πρόβλημα υγρασίας στο σπίτι
- Αν πρέπει να χρησιμοποιήσω αντιαλλεργικό χρώμα
- Αν το δωμάτιο προορίζεται για παιδιά και άρα θα οφείλω να λάβω υπόψη το φύλο και τις χρωματικές τους προτιμήσεις
- Αν το χρώμα που θα επιλέξω ταιριάζει με τις αποχρώσεις του υπόλοιπου σπιτιού

Με άλλα λόγια χρειαζόμαστε κάποιες απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με την ουσία (ή αλλιώς, όπως λέμε στη φιλοσοφία, το «Είναι») του δωματίου

Δεν αρκεί μόνο το υλικό και η ορθή χρήση του πινέλου (δηλ. η μέθοδος)...

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Κατά τον ίδιο τρόπο και στην Παιδαγωγική δεν πρέπει να εστιάζουμε μόνο στην ύλη του μαθήματος και τη μεθοδολογία

Είναι **ανάγκη** να επικεντρωθούμε και σε κάποια θεμελιώδη θέματα που αφορούν τη φύση του ανθρώπου ως homo educandus

Αυτή ακριβώς την **αναγκαιότητα** υπηρετεί –μεταξύ άλλων- η Φιλοσοφία της Παιδείας

Πολλές φορές μοιάζει να αμφισβητεί το αυτονόητο

Αποτελεί συχνά πηγή μεγάλων παρανοήσεων καθόσον δεν το διερευνούμε σχεδόν ποτέ (ας θυμηθούμε το παράδειγμα με το ... ψητό της κατσαρόλας)

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Απαρτίζεται από 2 έννοιες οι οποίες – προκειμένου να συνδεθούν- θα πρέπει πρώτα να αναλυθούν τα συστατικά στοιχεία της κάθε μιας, δηλ. να διαχωριστούν

Ιδιαίτερα δύσκολο καθόσον η παιδεία αναφέρεται σε όλες τις περιοχές της ανθρώπινης υπόστασης (νόηση, συναισθηματικότητα, συνείδηση) και άρα σχετίζεται ουσιαδώς με τη φιλοσοφία (για τη σχέση φιλοσοφίας και παιδείας βλ. Καρακατσάνη, *Φιλοσοφία της Παιδείας*, σ. 25-27)

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- Τι είναι φιλοσοφία;
 - Αυτό αποτελεί ένα ύψιστο φιλοσοφικό ερώτημα (επίκαιρο όσο και αναπάντητο από την εποχή των Προσωκρατικών έως σήμερα)
 - Ας επιχειρήσουμε να το προσεγγίσουμε ετυμολογικά
 - Φιλοσοφώ = αγαπώ / αναζητώ τη σοφία
-
- Θέτω ως υπέρτατη αρχή την αναζήτηση και όχι την κατοχή (όπως κάνει ο «μορφωμένος»)

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ / ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Αναζητώντας λοιπόν τη σοφία βρίσκομαι διαρκώς ...

Είμαι καθοδόν ψάχνοντας για:

- μια μέθοδο ανάκτησης του υπαρξιακού μου προσανατολισμού (ποιος είμαι / πού πηγαίνω;)
- Καθώς και μια δίοδο διέλευσης μέσα από το μυστήριο του κόσμου ...

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- Η φιλοσοφία μοιάζει με ένα μυστηριώδες πρόσωπο που έχει αναστατώσει τη ζωή μου / το ψάχνω διαρκώς σε όλα τα υπαρξιακά «μέρη» που ξέρω
- Θα το βρω ποτέ;
- Όχι
- Το μόνο που πιθανώς θα ανακαλύψω είναι κάτι που –μέσα στο μισοσκόταδο της γνώσης- του μοιάζει

- Ερώτημα: Ποιο είναι αυτό;

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Απάντηση: η επιστήμη ...

(διερευνώντας λ.χ. το ζήτημα του θανάτου, μπορώ να φτάσω σε κάποια ασφαλή ιατρικά συμπεράσματα τα οποία ωστόσο δεν αφορούν τη φιλοσοφία αλλά κάποια ιδιαίτερη περιοχή του επιστητού- αποτελούν δηλ. επιστημονική γνώση)

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Σχέση Φιλοσοφίας και Επιστήμης

A/ Ομοιότητες

- Και οι 2 απεικονίζουν την πραγματικότητα με τη βοήθεια των εννοιών και της λογικής

Η φιλοσοφία δεν μπορεί να βεβαιωθεί για τις θέσεις της χωρίς τη συνδρομή της επιστήμης

B/ Διαφορές

- Η Επιστήμη υπερτερεί της Φιλοσοφίας (οι ισχυρισμοί της πρώτης εμπεριέχουν το στοιχείο της αποδειξιμότητας και άρα είναι υποχρεωτικοί για τον καθέναν)
- Η Φιλοσοφία υπερτερεί της Επιστήμης (η πρώτη αφορά μια μορφή γνώσης που προηγείται της δεύτερης)

Πρόκειται για μια εντελώς διαφορετική περιοχή του πνεύματος

Η φιλοσοφία επιχειρεί να ανασυνθέσει αυτό που κατέκτησε ο κάθε επιστημονικός κλάδος προκειμένου να καθορίσει τα όρια της γνωστικής του ευθύνης (π.χ. η ψυχολογία απομονώνει και μελετά την έννοια της «ψυχής», η ιατρική την έννοια της «υγείας» κ.ο.κ)

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑ

Ποιος είναι λοιπόν ο ρόλος της φιλοσοφίας;

- Nietzsche: Να προβάλλει τη συνολική συμφωνία του κόσμου
- Heidegger: Να καθιδρύσει την ουσιώδη σχέση των Όντων

- Η φιλοσοφία δεν συνιστά «**γνώση**» (κατά το πρότυπο του μορφωμένου ανθρώπου) αλλά μάλλον **επίγνωση**

δηλ. μας βοηθά να διερωτηθούμε γι αυτό που ήδη γνωρίζουμε

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ανακεφαλαίωση

Μέχρι τώρα διαπιστώσαμε ότι η φιλοσοφία συνιστά μια μορφή διαρκούς αναζήτησης η οποία θέτει διαρκώς ερωτήματα

Αποτελεί δηλ. ένα είδος **ερωτηματοθεσίας**

- Με ποια ερωτήματα / ζητήματα καταπιάνεται;

Μήπως με τα καθημερινά και συνηθισμένα (τι θα φάω; Τι ρούχα θα φορέσω;)

- Όχι – η φιλοσοφία κινείται στη σφαίρα του **εξαιρετικού** και του **ασυνήθιστου**

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- Nietzsche: *«Ο φιλόσοφος είναι ο άνθρωπος που συνεχώς βιώνει, βλέπει, ακούει υποψιάζεται, ελπίζει, ονειρεύεται ασυνήθιστα πράγματα»*
- Ποιο είναι το πλέον «εξαιρετικό» και «ασυνήθιστο» ερώτημα;
- Αυτό που ηχεί όταν ο κόσμος μοιάζει να χάνει το νόημά του...

Γιατί να υπάρχουν τα όντα και όχι το τίποτα;

(πρόκειται για το ερώτημα που τέθηκε για πρώτη φορά στον πλατωνικό Σοφιστή και αφορά το «νόημα του Είναι»)

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- Ποιος θα το απαντήσει;
- Αν όχι ο θεός, τότε τα ίδια τα όντα

Ποιο από όλα;

Μα φυσικά ο άνθρωπος

- Πώς δικαιολογείται η επιλογή αυτή;
- Η απάντηση που αναζητώ δεν μπορεί παρά να έλθει από τα στοιχεία τα οποία ο ίδιος παραθέτω (φανταστείτε το σαν ένα πρόβλημα μαθηματικών: ανάλογα με τα δεδομένα που θέτω, θα λάβω και την ανάλογη απάντηση)

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Άρα λοιπόν το ερώτημα περί του **Όντος**, μετατρέπεται σε ερώτημα περί του ... **ερωτώντος** (δηλ. εμού του ιδίου)

Αυτό το «Είναι» που με κατακλύζει διαρκώς με ερωτήματα οριοθετεί την ανθρώπινη ύπαρξη

Είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με ερωτήματα

Το «ερωτώ για την ύπαρξη» &
το «υπάρχω μέσα από ερωτήματα»

συνιστούν
ταυτολογία

Αποτελούν δηλ. το ίδιο και το αυτό

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ / ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ερώτηση

Τι υποδηλώνει άραγε αυτή η θεμελιώδης σχέση ανάμεσα στην ύπαρξη και τα ερωτήματα που τη συνοδεύουν;

Απάντηση

Την εμφάνιση ενός Όντος το οποίο αναζητά αυτό που η φύση αρνήθηκε να του προσφέρει (δηλ. να εγγράψει στον οντολογικό του κώδικα)

Ο άνθρωπος ψάχνει διότι αγνοεί, ενώ το ζώο γνωρίζει ενστικτωδώς τα πάντα ...

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- Το «ερωτώ» συνιστά μια μορφή οντολογικής αδυναμίας

- Συνδέεται ερμηνευτικά με το «ικετεύω» ...

- Ο άνθρωπος λοιπόν «ερωτά» (ή ακριβέστερα «εκλιπαρεί») για απαντήσεις τις οποίες όμως μόνο ο ίδιος μπορεί να δώσει

- Πού θα τις αναζητήσει;

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μαθήματος θα τις αναζητήσει:
 - Στις αρχές και τις αξίες της **αγωγής**
-
- οι οποίες αποτυπώνονται στην πράξη μέσα από την **εκπαίδευση**
 - κατά έναν τρόπο ο οποίος υποδηλώνει την ποιότητα της παρουσίας του μέσα στον κόσμο (δηλ. την ίδια του την **παιδεία**)

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Με βάση τα παραπάνω

μπορούμε να ορίσουμε τη *Φιλοσοφία της Παιδείας* ως:

- έναν ιδιαίτερο φιλοσοφικό κλάδο που διερευνά τον τρόπο με τον οποίο η αγωγή, η παιδεία και η εκπαίδευση συμβάλουν στη διατύπωση των υπαρξιακών ερωτημάτων του ανθρώπου

ή αλλιώς ως:

- μια οπτική που επιχειρεί να εκτοξεύσει τη γνωστική πρόσληψη και επεξεργασία του κόσμου στο ύψος του οντολογικού ερωτήματος- δηλ. να διερμηνεύσει τον τρόπο με τον οποίο η τρισχιδής (αγωγική, εκπαιδευτική, συνειδησιακή) συγκρότηση του ανθρώπου του επιτρέπει να υποδυθεί τον ρόλο του υπέρτατου ερωτηματοθέτη

(είναι προφανές ότι οι παραπάνω ορισμοί κινούνται στο πλαίσιο του Υπαρξισμού/ για μια ευρύτερη όσο και εκτενέστερη προσέγγιση βλ.

Καρακατσάνη, *Φιλοσοφία της Παιδείας*, σ. 27-35)

Ζητούμενο του μαθήματος

- Δεν είναι η απλή παράθεση (ούτε φυσικά η αποστήθιση) των διάφορων θεωριών και απόψεων
- Αντίθετα ο βασικός στόχος είναι να διερωτηθούμε (ή αλλιώς να «φιλοσοφήσουμε») ως προς την παιδαγωγική φύση του ανθρώπου – δηλ. την αναγωγή του σε **homo educandus** ...

Ζητούμενο του μαθήματος

- Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου εγχειρήματος θα εστιάσουμε σε έννοιες και ζητήματα όπως:
- Η παιδεία και η σχέση της με τη δημοκρατία
- Η αγωγή και ο ασταθής, ασυνείδητος και υπαρξιακός χαρακτήρας της
- Η εκπαίδευση και ο ρόλος της στην κοσμική εξοικείωση του ανθρώπου
- Η μάθηση και οι γνωστικές προτεραιότητες της προμοντέρνας, μοντέρνας και μεταμοντέρνας εποχής
- Η σύγχρονη παιδαγωγική και τα σκοτεινά σημεία της

Χρονοδιάγραμμα του μαθήματος

- 1. Φιλοσοφία της Παιδείας (αναγκαιότητα & ορισμός)
 - 2. Ο άνθρωπος ως homo educandus
 - 3. Παιδεία & Δημοκρατία
 - 4. Αγωγή (ορισμός & σκοπός)
 - 5. Αγωγή (ασταθείς μορφές I)
 - 6. Αγωγή (ασταθείς μορφές II)
 - 7. Αγωγή (υπαρξιακές συνιστώσες)
 - 8. Αγωγή (άρρητος χαρακτήρας)
 - 9. Εκπαίδευση
 - 10. Μάθηση
 - 11. Η διαδρομή της γνώσης: από το προμοντέρνο, στο μοντέρνο & το μεταμοντέρνο
 - 12. Ο Michel Foucault & τα σκοτεινά σημεία της σύγχρονης παιδαγωγικής
 - 13. Διδακτική πρόταση (από τη θεωρία στην ... πράξη)
 - **ΤΕΛΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ:** 3 ερωτήματα ελεύθερου κειμένου/ επιλέγετε τα 2 - 8 μον.)
 - **ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ ΥΛΗ:** Διαφάνειες & Διδακτικό εγχειρίδιο (Καρακατσάνης, *Φιλοσοφία της Παιδείας*)
- 5η – 7η Εβδομάδα
- ΠΡΟΟΔΟΣ:** (1 ερώτημα ελεύθερου κειμένου - 2 μον.)
-

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ / ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Χρονοδιάγραμμα του μαθήματος

Μέσα από τις παραπάνω ενότητες θα
αναμετρηθούμε με τη λογική του αυτονόητου
και του κοινότυπου

Χρονοδιάγραμμα του μαθήματος

Και να θυμάστε:

*Εκεί που κάποιοι βάζουν θεμέλια, εμείς θα
προσπαθήσουμε να βάλουμε ... δυναμίτες*